

Charles Chaplin

Viața mea

Traducere din limba engleză

MONICA ANDRONESCU

Ediție apărută cu sprijinul doamnei

ALICE BARB

NEMIRA

UNU

M-am născut pe 16 aprilie 1889, la ora opt seara, în East Lane, Walworth. La puțin timp după asta ne-am mutat în West Square, pe St. George Road, Lambeth. Din poveștile Mamei, lumea în care trăiam era una fericită. Condițiile noastre materiale ne asigurau un confort moderat. Aveam o locuință cu trei camere mobilate cu gust. Una dintre primele mele amintiri este cum înainte să plece la teatru în fiecare seară Mama ne așeza pe mine și pe Sydney în pat și ne lăsa în grija unei menajere. În lumea mea de copil de trei ani și jumătate, totul era posibil. Dacă Sydney, care era cu patru ani mai mare decât mine, putea să facă tot felul de trucuri magice, putea să înghiță o monedă și să o facă apoi să apară din creștetul capului, la fel făceam și eu. Așa că am înghițit o monedă de juma' de penny, iar Mama a trebuit să cheme un doctor.

Seară de seară, după ce se întorcea de la teatru, avea obiceiul să lase tot felul de delicatese pe masă pentru Sydney și pentru mine, ca să le găsim dimineața – o felie de tort napolitan sau

bomboane –, înțelegerea fiind să nu facem niciun zgomot când ne trezim, pentru că ea dormea până mai târziu.

Mama era subretă pe o scenă de varietăți, o *mignonne* la cei aproape treizeci de ani ai ei, cu un corp frumos, cu ochi albaștri-violet și un păr șaten-deschis, atât de lung, că putea să se așeze pe el. Deși nu era o mare frumusețe, nouă ni se părea o apariție mirifică. Cei care au cunoscut-o aveau să-mi spună mai târziu, peste ani, că era elegantă, delicată și atrăgătoare și că avea un farmec irezistibil. Era mândră să ne îmbrace frumos pentru plimbările de duminică – pe Sydney în costum Eton, cu pantaloni lungi, iar pe mine într-un costumăș de catifea albastră, cu mănuși tot albastre, asortate. Erau adevărate ocazii pentru mici răbufniri de îngâmfare aceste plimbări pe Kennington Road.

Londra era liniștită în zilele acelea. Ritmul era liniștit. Chiar și tramvaiele trase de cai care traversau podul Westminster mergeau liniștit și se întorceau calm pe bancul rotativ de la capătul liniei de lângă pod. În zilele prospere ale Mamei, noi locuiam pe Westminster Bridge Road. Atmosfera era veselă și prietenoasă, erau magazine atrăgătoare, restaurante și săli de concerte. Chioșul de fructe de la colț, din fața podului, era o galaxie de culori, cu piramidele lui frumos aranjate de portocale, mere, pere și banane de afară, contrastând cu griul solemn al clădirii Parlamentului, aflată de partea cealaltă a râului.

Așa era Londra copilăriei mele, Londra toanelor și a dimineților mele: îmi amintesc Lambeth în zilele de primăvară; îmi amintesc lucruri și incidente mărunte; îmi amintesc o călătorie cu mama, sus, în vehiculul tras de cai, încercând să atingem tufe de liliac pe lângă care treceam – îmi amintesc

nenumăratele bilete de transport colorate, portocalii, albastre, roz și verzi, care se împrăștiu pe trotuar când se opreau tramvaiele –, îmi amintesc de florăresele rubiconde de la colțul Podului Westminster făcând vesele *boutonnières*¹ cu degetele lor îndemânate, manevrând brocartul și feriga tremurătoare. Îmi amintesc mirosul umed de la trandafirii proaspăt stropiți, care îmi transmiteau un aer vag de tristețe – de duminicile melancolice și de părinții cu chipuri palide și de copiii lor, care purtau cu ei mori de vânt de jucărie și baloane colorate de-a lungul Podului Westminster. Îmi amintesc vasele de transport peste Tamisa coborând încet hornurile când alunecau pe sub pod. Din astfel de lucruri mărunte cred că s-a născut sufletul meu.

Apoi, și obiectele din camera noastră de zi mi-au influențat simțurile: tabloul Mamei, în mărime naturală, cu Nell Gwyn², care nu-mi plăcea deloc. Sticlele cu gât lung de pe bufet, care mă deprimeau, și cutiuța muzicală rotundă, cu suprafața ei emailată, pe care erau pictați niște îngerași pe nori, care-mi plăceau și mă deconcertau. În schimb, scăunelul meu de jucărie de șase penny, cumpărat de la țigani, îl iubeam pentru că îmi dădea un neobișnuit simț al posesiunii.

Îmi amintesc momente extraordinare: o vizită la Royal Aquarium³, unde am văzut împreună cu Mama numere de circ

¹ „Cocarde” – în lb. fr. în orig. (n. tr.).

² Eleanor „Nell” Gwyn (1650–1687) a fost multă vreme metresa regelui Carol al II-lea al Angliei, Scoției și Irlandei (n. tr.).

³ Sală mare, aflată la colțul cu Victoria Street, vizavi de Westminster Abbey, unde aveau loc spectacole extraordinare și numere de circ [clădirea, deschisă în 1876, a fost demolată în 1903 (n. tr.)] (n. a.).

și magie, unde am văzut-o pe „Ea“, capul unei femei zâmbind dintre flăcări, cutia norocoasă la șase penny, Mama ridicându-mă pe un butoi mare de rumeguș, să-mi aleg un pachet-surpriză, în care erau un fluier de zahăr candel, care nu scotea niciun sunet, și o broșă rubinie, de jucărie. Apoi, o vizită la sala de concerte Canterbury, stând într-un fotoliu de pluș, roșu și ascultându-l pe tata cântând...

Acum e noapte, iar eu sunt înfășurat bine într-o pătură groasă de călătorie, sus, într-o trăsură cu patru cai, mergând cu Mama și prietenii ei de la teatru, alintat de veselia și de râsetele lor, în timp ce trompetistul nostru trâmbițează cât poate, ca să ne facem auziți pe Kennington Road, în zdrăngănitul atelajului și în zgomotul de copite al cailor.

Apoi ceva s-a întâmplat! Se poate să fi trecut o lună sau doar câteva zile – brusc mi-am dat seama că ceva nu mai era în regulă cu Mama și cu lumea de afară. Era plecată toată dimineța cu o prietenă și se întorcea acasă foarte tulburată. Eu mă jucam undeva, pe jos, pe podea și am devenit dintr-odată conștient de agitația intensă de deasupra mea, ca și cum aș fi auzit zgomotele de pe fundul unei fântâni. Exclamații furioase, lacrimi, Mama repeta întruna numele Armstrong – Armstrong a spus asta, Armstrong a spus aia, Armstrong a fost o brută! Agitația ei era ciudată și foarte puternică, așa că am început să plâng atât de tare, încât a fost nevoită să mă ia în brațe și să mă mângâie. Peste câțiva ani aveam să descopăr ce se întâmplase în după-amiaza aceea. Se întorsese de la tribunal, unde avusese loc procesul în care ea îl dăduse în judecată pe tata, pentru că

nu le oferea niciun fel de sprijin material copiilor, iar cazul nu se rezolvase în favoarea ei. Armstrong era avocatul tatălui meu.

Prea puțin am fost conștient de existența unui tată și nu-mi amintesc să fi locuit cu noi. Și el era actor de vodevil, un bărbat tăcut și melancolic, cu ochi întunecați. Mama spunea că seamănă cu Napoleon. Avea voce de bariton și era considerat un artist foarte bun. Chiar de pe-atunci câștiga considerabila sumă de patruzeci de lire pe săptămână. Problema era că bea prea mult, iar Mama spunea că asta a și fost motivul pentru care s-au despărțit.

Pentru un actor de vodevil era destul de greu pe-atunci să nu bea, pentru că alcoolul se vindea în teatre și după un act era de așteptat să te duci la barul teatrului și să bei cu clienții. Multe teatre făceau profit mai mare din vânzările de la bar decât din biletele vândute, iar o mulțime de staruri de pe scenă erau plătite bine nu numai pentru talentul lor, ci și fiindcă își cheltuiau mai toți banii la barul teatrului. Mulți artiști au fost distruși de băutură – tatăl meu a fost unul dintre ei. A murit într-o comă alcoolică la 37 de ani.

Mama povestea despre el cu umor și cu tristețe. Devenea violent când bea, iar în timpul unui asemenea acces de furie ea a fugit la Brighton împreună cu niște prieteni, iar ca răspuns la telegrama lui înnebunită: „Ce naiba vrei să faci? Răspunde imediat!“, i-a telegrafiat înapoi: „Baluri, petreceri și picnicuri, dragule!“

Mama a fost fiica cea mare într-o familie cu două fete. Tatăl ei, Charles Hill, un cizmar irlandez, venise din County Cork, din Irlanda. Avea obraji rozalii, părul alb zburlit și o barbă ca a lui Carlyle în portretul lui Whistler. Era adus de spate din cauza

unei gute căpătate, spunea el, din cauză că fusese nevoit să doarmă pe câmpuri umede, unde se ascundea de poliție în timpul insurtecției naționaliste. Se stabilise apoi la Londra, unde-și deschisese un mic atelier de reparat încălțăminte, în East Lane, Walworth.

Bunica era pe jumătate țigancă. În familia noastră, ăsta era scheletul din dulap. Oricum, bunica se fălea că familia ei plă-tise mereu un fel de rentă funciară. Numele ei de fată a fost Smith. Mi-o amintesc ca pe o doamnă în vârstă, luminoasă și micuță de statură, care mă întâmpina întotdeauna cu entuziasm și făcea eforturi să vorbească pe limba copiilor. A murit îna-nte ca eu să împlinesc șase ani. Era despărțită de bunicul, dar motivul nu l-au zis niciodată. Însă, după spusele mătușii Kate, ar fi fost vorba despre un triumghi amoros – bunicul ar fi sur-prins-o împreună cu un amant.

Să măsoari nivelul de moralitate al familiei noastre după stan-darde obișnuite ar fi la fel de greșit ca a pune un termometru într-o oală cu apă care fierbe. Cu astfel de attribute genetice, cele două fete drăguțe ale pantofarului au plecat destul de re-pede de-acasă și au început să graviteze în jurul scenei.

Mătușa Kate, sora mai mică a Mamei, a fost subretă. Știm însă destul de puțin despre ea, pentru că intra și ieșea din viețile noastre sporadic. Era frumușică și temperamentală și niciodată nu s-a înțeles prea bine cu Mama. Vizitele ei ocazionale se ter-minau de obicei brusc, cu o ceartă iscată de ceva ce spusese sau făcuse Mama. La optsprezece ani, Mama a fugit în Africa îm-preună cu un bărbat între două vârste. Povestea adesea despre viața pe care o dusesse acolo: trăise în lux, printre plantații, ser-vitori și cai la scară.

ŞASE

Ajunsesem la vârsta dificilă și neplăcută a adolescenței, dacă e să ne luăm după tiparul emoțional standard. Îmi plăceau riscul și melodrama, eram un visător trist, furios pe viață, pe care în același timp o iubeam pătimas, o minte în crisalidă, din care ieșeau brusc scânteii de maturitate. În acest labirint de oglinzi deformatoare mi-am irosit acei ani, ambițiile mele tășnind în rafale. Cuvântul „artă“ nu mi-a trecut niciodată prin cap sau prin vocabular. Teatrul era un mod de viață și nimic mai mult.

Acest moment de ceață și confuzie l-am traversat singur. Târfe și beții ocazionale apăreau și treceau, dar nici vinul și nici femeile și nici vreun cântec nu-mi atrăgeau atenția pentru prea mult timp. Îmi doream dragoste și aventură.

Înțeleg atât de bine psihologia și atitudinea tânărului din mișcarea *teddy boy*¹, cu stilul lui vestimentar împrumutat din

¹ Mișcarea *teddy boy* este definită de tinerii care purtau haine inspirate din stilul epocii eduardiene, introdus de tinerii britanici după Al Doilea

epoca eduardiană. Ca noi toți, își dorește atenție, pasiune și poveste. De ce nu i-am tolera momentele de exhibiționism și grosolanie, la fel ca pe ale băieților din școlile publice, cu lipsa lor de orizont, cu furia lor? Nu e normal ca atunci când vede așa-numita clasă superioară afirmându-și îngâmfarea prostescă să vrea să și-o reclame și el?

Știe că automobilul se supune voinței lui la fel cum se opune voinței oricărei clase... Că nu e nevoie de vreo mentalitate specială să schimbi viteza sau să apeși pe un buton. În această epocă nebună, nu e el oare la fel de grozav ca orice Lancelor, aristocrat sau cărturar, degetul lui nu e la fel de puternic în a distruge un oraș, precum orice armată a lui Napoleon? Nu e oare acest „teddy boy“ o pasăre phoenix care învie din cenușa unei clase conducătoare vinovate, iar atitudinea lui nu e oare motivată de un gând din subconștient, anume că omul e un animal doar pe jumătate îmblânzit, care de generații întregi îi conduce pe ceilalți prin viclenie, cruzime și violență? Dar, cum spunea Bernard Shaw: „Bat câmpii, cum bat oamenii care au o suferință“.

Până la urmă mi-am găsit ceva de lucru într-un vodevil. Circul Casey avea un spectacol despre Dick Turpin, celebrul hoț, și unul despre „Doctorul“ Walford Bodie. Cu „Doctorul“ Bodie am avut ceva succes, pentru că era ceva mai mult decât o comedie ușoară. Era o caracterizare a tipului profesoral, savant,

Război Mondial. „Teddy Boys“ și-au luat numele de la titlul unui ziar din 1953, *Edward to Teddy*, care a definit pentru prima dată mișcarea rock & roll în Marea Britanie, sub numele de *Teddy Boy*. Începută în anii 1950, la Londra, s-a răspândit rapid în toată Marea Britanie, fiind asociată cu muzica rock & roll americană din perioada respectivă.

și am avut fericita idee de a mă machia în așa fel încât să arăt exact ca el. Eram vedeta trupei și câștigam trei lire pe săptămână. Aveam și o trupă de copii care jucau ca niște adulți într-o scenă care se petrecea pe o străduță. Era un spectacol îngrozitor, dar cred că m-a ajutat să-mi dezvolt abilitățile de comediant.

Când Circul Casey a jucat la Londra, am stat la o pensiune în Kennington Road, la doamna Fields, o văduvă de vreo 65 de ani, care avea trei fiice: Frederica, Thelma și Phoebe. Frederica era măritată cu un meșteșugar tâmplar din Rusia, un om bun, dar teribil de urât, cu o față necioplită, de tătar, cu părul și mustața blonde și o expresie dură și rigidă în priviri. Noi șase mâncam în bucătărie și ajunseserăm să cunoaștem familia foarte bine. Când lucra la Londra, Sydney venea să locuiască tot aici.

Când în sfârșit am plecat de la Circul Casey, m-am întors în Kennington Road și am continuat să iau masa la familia Fields. Bătrâna doamnă era de treabă, răbdătoare și foarte muncitoare, iar singurii ei bani erau cei din închirierea de camere. Frederica, fiica măritată, era întreținută de soț. Thelma și Phoebe ajutau la treburile din gospodărie. Phoebe avea cinci-sprezece ani și era frumoasă. Avea un chip lung și acvilin și prezentam un mare interes pentru ea atât din punct de vedere fizic, cât și sentimental. Aceștia din urmă i-am rezistat pentru că nu împlinisem încă șaptesprezece ani și n-aveam decât intenții rele în privința fetelor. Dar ea era ca o sfântă și nu s-a întâmpnat niciodată nimic între noi. Oricum, a început să țină foarte tare la mine și am devenit foarte buni prieteni.

Familia Fields era extrem de furtunoasă și din când în când aveau loc descărcări emoționale în certuri pasionale în care

erau cu toții implicați. Mărul discordiei era de obicei al cui era rândul la treburile casnice. Thelma, care avea aproape douăzeci de ani, era doamna familiei și cea mai leneșă și întotdeauna susținea că era rândul lui Phoebe sau al lui Frederica. Și de la o simplă dispută totul degenera într-un adevărat scandal, în care dureri de mult îngropate și schelete ascunse în dulapul familiei erau scoase la vedere și aruncate în fața tuturor. Doamna Fields dezvăluia că de când fugise de-acasă cu un tânăr avocat din Liverpool, Thema se credea o doamnă și i se părea că nu mai e de nasul ei să se ocupe de treburi din gospodărie, discursul ei culminând cu: „Dacă ești așa o doamnă, șterge-o de-aici, du-te înapoi la avocatul tău din Liverpool – numai că nu te primește!“. Și, ca să fie cât mai convingătoare, în final, doamna Field lua o ceașcă și o spărgea de podea. În tot aceast timp, Thelma stătea la masă, cu o atitudine de doamnă, imperturbabilă. Apoi, calm, lua și ea o ceașcă și făcea la fel, o lăsa să cadă încet pe podea, spunând: „Și eu pot să-mi ies din fire!“. Și pe urmă arunca o altă ceașcă și încă una, și tot așa, până când podeaua era împânzită de cioburi. „Și eu pot să fac o scenă!“ Iar biata mamă și cele două surori se uitau neajutorate. „Uită-te la ea! Uite ce face!“ bodogănea femeia. „Uite, mai e aici ceva de spart!“ și-i întindea lui Thelma un bol pentru zahăr, iar ea îl lua și la fel de calmă îl lăsa să cadă.

În astfel de ocazii, Phoebe era arbitrul. Era dreaptă și corectă și se bucura de respectul familiei. De obicei încheia cearta, oferindu-se să facă ea munca, lucru cu care Thelma nu era de acord și se opunea.

N-am avut de lucru vreo trei luni, iar Sydney m-a întreținut în perioada aia. Îi plătea doamnei Fields paisprezece șilingi

pe săptămână pentru casa și masa mea. Acum, el era actorul principal în trupa lui Fred Karno și-i tot povestise despre frățiorul lui talentat, dar Karno se tot făcuse că n-aude, pentru că i se părea că sunt prea tânăr.

La acel moment, actorii evrei erau la modă în Londra, așa că m-am gândit că aș putea să-mi ascund vârsta în spatele unor mustați. Sydney mi-a dat două lire pe care i-am investit în aranjamente muzicale pentru cântece și dialoguri comice, luate dintr-o carte de glume americană, *Madison's Budget*. Săptămâni întregi am repetat, jucând în fața familiei Fields. Ei erau amabili și mă încurajau, dar nimic mai mult.

Am obținut o săptămână de probă, fără să fiu plătit, la Forester's Music Hall, un teatru micuț, situat undeva, la capătul lui Mile End Road, în miezul cartierului evreiesc. Mai jucasem acolo înainte, cu Circul Casey, iar directorul a considerat că eram destul de bun ca să-mi dea o șansă. Toate visele și speranțele mele depindeau de săptămâna asta de probă. După Forester, aș fi jucat în toate circuitele importante din Anglia. Și cine știe? Într-un an poate că aveam să devin una dintre vedetele vodevilurilor. Le-am promis tuturor din familia Fields că o să le dau invitații la sfârșitul săptămânii, când numărul meu avea să fie legat și cu totul pus la punct.

– Presupun că n-o să mai vrei să locuiești cu noi după succesul pe care o să-l ai, mi-a spus Phoebe.

– Ba sigur că o să vreau, am zis eu cu amabilitate.

Luni, la ora douăsprezece, a avut loc repetiția cu cântece și replici, cu care m-am descurcat profesionist. Dar nu am dat suficientă atenție machiajului. Nu eram hotărât cum ar trebui